

Opinia Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia” o projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (druk Senatu RP X kadencji numer 754)

Uwagi ogólne

I. Zakładane przez projektodawcę zwiększenie efektywności ochrony prawnej udzielanej konsumentom usług finansowych na płaszczyźnie materialnoprawnej i procesowej zasługuje na pełną aprobatę.

II. Mimo niewielkich rozmiarów projekt zmierza do rozszerzenia ochrony prawnej konsumentów zarówno w zakresie przedawnienia roszczeń, jak i ich dochodzenia przez wydłużenie okresu przedawnienia roszczeń konsumentów, wprowadzenie właściwości przemiennej miejsca zamieszkania lub siedziby powoda oraz zmniejszenie opłaty sądowej od pozwu w sprawach objętych zakresem projektowanej regulacji.

III. Projektowana regulacja nie rozwiązuje problemu zasygnalizowanego w uzasadnieniu projektu, jakim jest nieposiadanie przez podmioty zobowiązane do naprawienia szkody nabywców obligacji GetBack środków na zaspokojenie tych roszczeń. Niezależnie od tego, walory projektowanych zmian mogą ujawnić się w przyszłości, polepszając sytuację prawną konsumentów dokonujących czynności z podmiotami rynku finansowego.

IV. Zastrzeżenia budzi posłużenie się przez projektodawcę w art. 1-4 projektu pojęciem „podmiotu rynku finansowego podlegającego nadzorowi, o którym mowa w art. 1 ust. 2 ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 660 i 872)”. Przepis art. 1 ust. 2 ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym nie zawiera bowiem katalogu podmiotów podlegających nadzorowi, a jedynie definicje rodzajów nadzoru nad rynkiem finansowym objętym zakresem przedmiotowym wskazanej ustawy, z jednoczesnym odesłaniem do ponad dwudziestu ustaw i kilkunastu aktów prawa wtórnego Unii Europejskiej regulujących poszczególne segmenty rynku finansowego. Należy zaznaczyć, że art. 1 ust. 2 ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym nie odsyła do konkretnych przepisów innych aktów prawnych zawierających zestawienia podmiotów podlegających nadzorowi, a jedynie do całych aktów prawnych. W tym stanie rzeczy ustalenie zakresu podmiotowego projektowanych zmian będzie wymagało pogłębionej analizy prawnej tych aktów w celu ustalenia, czy konkretny podmiot podlega nadzorowi wymienionemu w przywołanym przepisie, a w konsekwencji przesądzenia, czy roszczenia wobec tego podmiotu objęte będą

wydłużonym okresem przedawnienia i czy ich dochodzenie będzie możliwe przed sądem właściwości przemiennej przy zastosowaniu niższych opłat sądowych. Wydaje się, że zastosowana konstrukcja prawna podwójnego odesłania znacząco utrudni lub nawet uniemożliwi przeciętnemu konsumentowi ustalenie jego sytuacji prawnej i efektywną realizację prawa do sądu. Dodatkowo, sądy już na etapie badania braków formalnych pozwu będą musiały przesądzić na potrzeby ustalenia właściwości i wysokości opłaty sądowej od pozwu, czy powodowi przysługuje status konsumenta w relacji do pozwanego będącego podmiotem rynku finansowego, co będzie sprowadzało się do przesądzenia, czy podmiot ten podlega wskazanemu nadzorowi i czy pozostaje on z powodem w stosunku konsument-przedsiębiorca. Ze względu na niejasność zastosowanego odesłania może być to źródłem licznych rozbieżności w orzecznictwie, a w konsekwencji – przynajmniej w pierwszych latach stosowania zmienianych przepisów – przyczynić się do zmniejszenia stopnia pewności prawa i wydłużenia postępowań cywilnych przeciwko podmiotom rynku finansowego.

V. Pogłębionej analizy wymaga zasadność posłużenia się przez projektodawcę pojęciem „czynności podmiotu rynku finansowego” w art. 1-4 projektu, gdyż może być ono źródłem wątpliwości m.in. co do tego, czy obejmuje ono roszczenia, których powstanie uzależnione jest również od przesłanek innych niż tylko czynność podmiotu rynku finansowego (np. roszczeń przeciwko zakładom ubezpieczeń wynikających ze stosunku ubezpieczenia).

Uwagi szczegółowe

I. Wydłużenie do 10 lat terminu przedawnienia roszczeń konsumenta o naprawienie szkody wynikłej z czynności podmiotu rynku finansowego (art. 1 i 4 projektu)

1. Proponowana zmiana w art. 442¹ § 5 k.c. jest oceniona pozytywnie, chociaż może budzić zastrzeżenia. Art. 442¹ k.c. przewiduje szczególne przepisy dotyczące przedawnienia roszczeń z odpowiedzialności deliktowej, ze szkody wynikającej ze zbrodni i występku. Natomiast sformułowanie „o naprawienie szkody wynikłej z czynności podmiotu rynku finansowego” budzi zastrzeżenia interpretacyjne, czy chodzi o wszelkie czynności, również takie w wykonaniu ważnej umowy, czy jednak ograniczone do deliktu lub występku.

W swoim orzecznictwie TSUE uznaje, że konsument może nie znać swoich uprawnień wynikających z Dyrektywy 93/13 lub z dyrektywy 2008/48 lub ich nie rozumieć (np. wyrok z dnia 22 kwietnia 2021 r. w sprawie Profi Credit Slovakia, C-485/19, wyrok z dnia 5 marca 2020 r. OPR-Finance, C-679/18, czy wyrok z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20). Zasady proceduralne – wymagające, aby konsument wytoczył powództwo w terminie trzech

lat od dnia, w którym nastąpiło np. bezpodstawne wzbogacenie, w sytuacji, gdy do takiego wzbogacenia może dojść w trakcie wykonywania umowy przez okres o znacznej długości – czynią nadmiernie utrudnionym korzystanie z praw przyznanych konsumentowi przez prawo UE.

Proponowana zmiana art.442¹ k.c. mogłaby być realizacją zasady skuteczności wobec nierównej pozycji konsumenta wobec przedsiębiorcy pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania, jednakże obejmowałaby przedmiot znacznie szerszy niż szkodę wynikłą z deliktów i występków, co sugeruje umiejscowienie nowego przepisu.

Art. 4 projektu ustawy jest konsekwencją przyjęcia terminów przedawnienia roszczeń odszkodowawczych konsumentów wobec szczególnych podmiotów finansowych. Jest to zmiana korzystna również dla konsumentów, którzy doznali szkody jeszcze przed wejściem w życie projektowanych zmian.

2. W odniesieniu do projektowanej zmiany pozostają aktualne zasygnalizowane na wstępie zastrzeżenia wynikające z posłużenia się przez projektodawcę pojęciem „podmiotu rynku finansowego podlegającego nadzorowi, o którym mowa w art. 1 ust. 2 ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 660 i 872)”.

3. Należy postulować umiejscowienie projektowanego przepisu w przepisach szczególnych (np. ustawie o nadzorze nad rynkiem finansowym), nie zaś w Kodeksie cywilnym.

4. Mankamentem projektu jest pominięcie kwestii przedawnienia roszczeń obligatariuszy o naprawienie szkody przez osoby naruszające obowiązki informacyjne związane z emisją obligacji. Odpowiedzialność tego rodzaju jest odrębna względem odpowiedzialności emitenta legitymującego się statusem podmiotu rynku finansowego podlegającego nadzorowi, o którym mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym. Niewątpliwie osoba, do której była kierowana propozycja nabycia obligacji, powinna uzyskać prawdziwe, rzetelne i kompletne informacje na temat wszystkich istotnych okoliczności tworzących obraz sytuacji finansowej emitenta. Naruszenie tego obowiązku przez podanie informacji nieprawdziwych lub niezawarcie informacji, które powinny zostać zamieszczone, jest zachowaniem bezprawnym, obwarowanym sankcją odszkodowawczą na zasadach przewidzianych w art. 484 Kodeksu spółek handlowych i art. 415 Kodeksu cywilnego w związku z art. 490 Kodeksu spółek handlowych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 2020 r., V CSK 506/18, OSNC 2021/5/34). Na podstawie art. 484 Kodeksu spółek handlowych ten, kto współdziałał w przyznawaniu (w brzmieniu

obowiązującym przed dniem 1 marca 2021 r. – w wydaniu) przez spółkę bezpośrednio lub za pośrednictwem osób trzecich akcji, obligacji lub innych tytułów uczestnictwa w zyskach albo podziale majątku, obowiązany jest do naprawienia wyrządzonej szkody, jeżeli zamieścił w ogłoszeniach lub zapisach fałszywe dane lub w inny sposób dane te rozpowszechniał albo, podając dane o stanie majątkowym spółki, zataił okoliczności, które powinny być ujawnione zgodnie z obowiązującymi przepisami. Projektowany art. 442¹ § 5 Kodeksu cywilnego wskazuje na roszczenia o naprawienie szkody wynikłej z czynności podmiotu rynku finansowego podlegającego nadzorowi, o którym mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 660 i 872). Roszczenia takie mają ulegać przedawnieniu z upływem lat dziesięciu od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę bez względu na to, kiedy poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o podmiocie obowiązującym do jej naprawienia. Treść przepisu nie pozwala jednak na jednoznaczne ustalenie, czy dotyczy on jedynie odpowiedzialności emitenta obligacji czy także odpowiedzialności osób naruszających obowiązki informacyjne związane z emisją obligacji. Wątpliwości z tym związanych nie wyjaśnia treść kolejnego projektowanego przepisu art. 37² § 1 Kodeksu postępowania cywilnego, według którego powództwo o roszczenie wynikające z czynności podmiotu rynku finansowego podlegającego nadzorowi, o którym mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym, przeciwko temu podmiotowi oraz jego następcom prawnym można wytoczyć przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania albo siedziby powoda. Treść przepisu można interpretować w ten sposób, że roszczenie wynikające z czynności podmiotu rynku finansowego podlegającego nadzorowi, o którym mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym, może być wywodzone nie tylko przeciwko tego rodzaju podmiotowi lub jego następcy prawnemu, a wówczas odstępstwo na rzecz sądu właściwego dla miejsca zamieszkania albo siedziby powoda nie będzie znajdowało zastosowania. Niemniej uzasadnienie projektu całkowicie poświęcone jest odpowiedzialności emitenta obligacji, a w żadnym zakresie nie wspomina się tam o odpowiedzialności osób naruszających obowiązki informacyjne związane z emisją obligacji. Taki stan rzeczy będzie powodować wątpliwości interpretacyjne po wejściu w życie tego projektu, niepożądane z punktu widzenia i tak już skomplikowanej sytuacji obligatariuszy. Przyjęcie zaś, że roszczenia obligatariuszy względem emitenta obligacji ulegać będą przedawnieniu według projektowanego art. 442¹ § 5 Kodeksu cywilnego, zaś roszczenia względem osób naruszających obowiązki informacyjne związane z emisją obligacji przedawniać się będą według obecnie obowiązującego art. 442¹ § 1 Kodeksu cywilnego z upływem lat trzech od

dnia, w którym poszkodowany dowiedział się albo przy zachowaniu należytej staranności mógł się dowiedzieć o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia, jednakże nie później niż dziesięć lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę, doprowadzi do niczym nieusprawiedliwionego zróżnicowania sytuacji prawnej emitentów obligacji oraz osób naruszających obowiązki informacyjne związane z emisją obligacji, niezgodnego z celami projektowanej regulacji. Wobec powyższego, w celu uniknięcia wspomnianych wątpliwości interpretacyjnych, proponuje się uzupełnienie projektu przez dodanie w art. 484 Kodeksu spółek handlowych zdania drugiego o następującej treści „Art. 442¹ § 5 Kodeksu cywilnego stosuje się odpowiednio.”

II. Rozszerzenie właściwości przemiennej przewidzianej w art. 37² k.p.c. (art. 2 projektu)

1. Na aprobatę zasługuje rozszerzenie zakresu roszczeń konsumentów, których dochodzenie będzie możliwe przed sądem miejsca zamieszkania lub siedziby powoda. Projektowana regulacja opiera się na obecnym brzmieniu art. 37² § 1 k.p.c., który to przepis przyczynił się do istotnego ułatwienia i przyspieszenia dochodzenia roszczeń m.in. przez kredytobiorców tzw. kredytów frankowych.

2. Przy okazji projektowanej zmiany należy rozważyć celowość ograniczenia właściwości przemiennej wyłącznie do powództw konsumentów. Trudno znaleźć racjonalne argumenty przemawiające za odstępieniem od ogólnej reguły nakazującej wytoczenie powództwa przed sądem właściwym dla pozwanego (*actor sequitur forum rei*) w odniesieniu do wszystkich roszczeń wynikających z czynności podmiotów rynku finansowego niezależnie od tego, komu te roszczenia przysługują.

3. W odniesieniu do projektowanej zmiany pozostają aktualne zasygnalizowane na wstępie zastrzeżenia wynikające z posłużenia się przez projektodawcę pojęciem „podmiotu rynku finansowego podlegającego nadzorowi, o którym mowa w art. 1 ust. 2 ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 660 i 872)”.

4. Projektowana zmiana spowoduje, że hipoteza zmienionego art. 37² k.p.c. będzie pokrywała się przynajmniej częściowo z hipotezami innych przepisów wprowadzających właściwość przemiennej (np. art. 10 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej). Zagadnienie to i jego konsekwencje nie zostały poddane analizie w uzasadnieniu projektu.

III. Ustalenie górnego limitu opłaty sądowej od pozwu konsumenta przeciwko podmiotowi rynku finansowego na kwotę 1.000 zł (art. 3 i 5 projektu)

1. Ustalenie opłaty sądowej na relatywnie niskim poziomie ułatwi dochodzenie roszczeń konsumentom ze stosunków prawnych z podmiotami rynku finansowego i z tego względu zasługuje na aprobatę.

2. W odniesieniu do projektowanej zmiany pozostają aktualne zasygnalizowane na wstępie zastrzeżenia wynikające z posłużenia się przez projektodawcę pojęciem „podmiotu rynku finansowego podlegającego nadzorowi, o którym mowa w art. 1 ust. 2 ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 660 i 872)”.

3. Nie budzi zastrzeżeń przepis przejściowy odnoszący się do stosowania zmienianego art. 13a ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (art. 5 projektu).